

THEMATIC ISSUE:
ON ANIMALS, PLANTS, BRYOPHYTES, LICHEN, AND FUNGI
IN CONTEMPORARY ART AND RESEARCH VOL. I

Kaniini nimeltä Arvo. Kulttuurisbiologinen eläinsuhde eettisten ristiriitojen paljastajana

SARA ILVESKORPI

Aalto-yliopisto | sara.ilveskorpi@aalto.fi

ABSTRAKTI

Tämä artikkeli on osa taiteellista väitöskirjatutkimusta, joka keskittyy ekologisen jälleenrakennuksen ristiriitoihin arvojen tasolla. Artikkelin keskiössä on tutkijan elämä kaniinien kanssa permakulttuurista ammentavassa omavaraistavoitteisessa elämäntavassa. Artikkelisi avaa näkymää kaniiniyksilöiden elämään, bioregionaalin alueen vuorovaikutussuhteisiin ja entropiaan. Se kertoo, kuinka paikallisiin resursseihin nojaavan praktiikan kautta on mahdollista paljastaa arvokysymyksiä. Tutkimuksen löydöksi nousevat suhde eläimeen eettisenä affektina sekä surun ja syyllisyyden tunteet omavaraistavoitteisen elämän atmosfäärinä. Artikkelissa tutkija väittää, että kestävyys perustuvat eettiset valinnat saattavat olla erilaisia kuin moraalien kannalta tehtävät eettiset valinnat. Tätä hän perustelee kulttuurisbiologisen näkemyksen kautta.

ABSTRACT

This article is part of an artistic research conducted as part of doctoral studies, that focuses on the contradictions of ecological reconstruction at the level of values. At the heart of the article is the author's life with rabbits. This primarily self-sufficient lifestyle draws from permaculture. The article opens a window into the lives of individual rabbits, and into the interactions between the bioregional area and entropy. The article explains how it is possible to reveal and further explore value issues through a practice that relies on local resources. The research exposes the relationship with the animal as an ethical affect and explores feelings of sadness and guilt as an atmosphere of self-sufficient life. In the article, the researcher argues that ethical choices made in terms of sustainability may be different from ethical choices based on morality. The author justifies this through a cultural-biological view.

AVAINSANAT

kaniini; permakulttuuri;
arvot; eettisyys;
omavaraisuus; kestävä
kehitys; taide; suru;
entropia; agroekologia

KEYWORDS

permaculture; value
issues; ethics; self-
sufficiency; sustainable
development; art;
rabbit; grief; entropy;
agroecology

DOI

<https://doi.org/10.54916/rae.116993>

DATE OF PUBLICATION

May 27, 2022

JOHDANTO

Reflektoin tässä artikkelissa yli 20 vuoden kokemustani osittaiseen omavaraisuuteen pyrkimyksessä ja sitoutumistani muiden eläinten, erityisesti kaniinien kanssa elämiseen. Kirjoitan väitöskirjatutkimustani kuvataiteilijan ja taidekasvattajan sekä luomuviljelyyn ja kasvintuotantoon suuntautuneen puutarhurin näkökulmasta. Artikkelini perustuu vahvasti permakulttuuriseen, paikkaan sidottuun tietämykseen paikan ekologiasta ja sen suhteista. Tämän vuoksi artikkelin asenne on autoetnografissävyytteinen.

Permakulttuuri on paikalliseen ekologiaan perustuva suunnittelumenetelmä, jonka avulla pyritään luonnon prosesseja jäljittelemällä ja hyödyntämällä kehittämään kestäviä järjestelmiä, jotka täyttävät yhtä lailla yksittäisen ihmisen, ihmisyhteisöjen kuin maapallonkin tarpeita lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Nämä järjestelmät voivat olla esimerkiksi ruoan ja energian tuotantoon, asumiseen tai taloudellisen toiminnan organisointiin liittyviä. Tutkimuksellisesti artikkeli perustuu taiteellisen työn ja permakulttuurin käytäntöihin nojaten taiteelliseen tutkimukseen sekä praktiikkaan perustuvaan (practice-led research) tutkimuksellisiin orientaatioihin ja traditioon (Biggs & Karlsson, 2011; Mäkelä & O'Riley, 2012; Mäkelä & Routarinne, 2006; Suominen et al., 2017; Varto, 2017).

Artikkeli sijoittuu Nytorpin tilalle Varsinais-Suomen Kemiönsaareen. Tutkimuskysymyksenä on kestävä elämäntavan tavoittelun myötä toisen olennon elämän lopettamiseen liittyvät eettiset haasteet. Ympäristöfilosofi ja historian tutkija Melanie Challenger (2021) väittää, että kokemamme eettinen jännite perustuu ihmisen perusluonteeseen. Kuulumme eläimiin, jotka saalistavat ja tappavat muita eläimiä sekä omaa lajiaan. Tutkiessani kuoleman tuottamisen haastetta löydökseksi nousivat surun ja syyllisyyden tunteen kokemukset omavaraistavoitteisen elämän *atmosfäärinä*. Ilman niitä kuoleman tuottamisesta ei muodostuisi haastetta. Tarkastelen tätä kokonaishaastetta turvautuen kriittiseen agroekologiseen ajatteluun metodologisena kehyksenä. Agroekologia on tieteenala, jossa kestävä viljelyn perustana toimivat ekologiset periaatteet, luonnonvarojen hallinta ja biodiversiteetin hoito (de Tombeur et al., 2018; Morel, et al., 2018; Sass Ferguson & Taylor Lovell, 2013). Tämä artikkeli käsittelee permakulttuurin kuuluvan agroekologian piiriin.

Eläimen, tässä tapauksessa kaniinin, voi luonnehtia olevan eettinen affekti (Rinne et al.,

2020; Ticineto Clough & Halley, 2008). Artikkelini on osa väitöskirjatutkimustani Aalto-yliopiston taiteen ja median laitoksella. Keskityn väitöskirjassani arvokysymyksiin, jotka ovat tärkeä elementti kestäväan tulevaisuuteen kasvussa (Cantell et al., 2020). Näitä arvokysymyksiä lähestyn syväekologisen (Naess, 1989) ja permakulttuuristen teorioiden (Holmgren, 2015) pohjalta.

Artikkeli sisältää teoskuvia vuonna 2019 monotypiatekniikalla tekemistäni kaniinimuu-tokuvista. Teokset ovat alkuperäiseltä kooltaan 70x50 cm, ja ne on vedostettu paperille. Kuvat tarjoavat mahdollisuuden nähdä vilauksen kaniinilauman elämästä ja lajin luonnosta. Osa tässä artikkelissa nähtävistä kuvista on yksityiskohtia tai osia kokonaisteoksesta.

Minulla on ollut eläimiä miltei aina, mutta suhteeni eläimiin on muuttunut ajan myötä. Lapsuuden lemmikkieläimistä olin riippuvainen henkisesti, kun taas nykyään pyrkiessäni osittaiseen ruokaomavaraisuuteen eläimiin liittyy myös taloudellinen aspekti sekä kysymys hengissä selviytymisestä, vaikka lähimpään ruokakauppaan onkin vain seitsemän kilometrin matka. Kuvataiteilijana olen myös käyttänyt eläimiä teosteni aiheina ja materiaalina, eli elämä eläinten kanssa kannattelee osittain taiteellista työskentelyäni.

Pitäessäni keväällä 2021 luentoa omavaraistavoitteisesta elämästä Aalto-yliopiston Taide, ekologia ja eettisyys -kurssilla, eräs opiskelija esitti kysymyksen: "Miten voi tappaa eläimen, jonka kokee olevan ystävä?" Olin kertonut kokevani tilallani elävät eläimet enemmän ystäviksi kuin tavanomaisessa mielessä ajateltaviksi tuotantoeläimiksi. Oppilaan kysymys resonoi väitöstutkimukseni tutkimusongelman kanssa *"Kuinka käsitellä ja ymmärtää yksilön paikka kestäväan kehitykseen pyrkivän elämäntavan arvovalintojen edessä?"* Tarkastelen tässä artikkelissa omavaraistavoitteiseen elämään liittyviä eettisiä haasteita kriittisten näkökulmien kautta. Turvaudun tutkimuksessani teoreettisen viitekehyksen (Barad, 2003; Challenger, 2021; Holmgren, 2015; Lowenhaupt Tsing, 2018; Noske, 1997; Salminen & Vadén, 2013, 2018; Vadén 2006, 2016; Värrä 2018) ja taiteellisen toimintani lisäksi puutarhurin ammattini tuottamaan tietoon ja yli 20 vuoden aikana karttuneeseen kokemuseräiseen tietoon paikan vuorovaikutussuhteista sekä kaniineista tuotantoeläimenä omavaraistaloudessa.

Artikkelin osana kuljetan tarinaa Arvosta, jonka me ihmiset olemme määritelleet olevan jäniseläinten lahkoon kuuluva nisäkäs, *kaniini*

(*Oryctolagus cuniculus*). Arvo oli ystäväni ja osa perheemme jokapäiväistä elämää yli kolmen vuoden ajan. Arvo ei päätenyt perheeni ruoaksi, vaan kuoli sairauteen ja haudattiin kotipihallemme. Yritän tarinan kautta avata sitä koko spektriä, joka liittyy eläimen kasvattamiseen ruoaksi, mutta myös sen rakastamiseen. Mira Kallio-Tavin kirjoittaa artikkelissaan "Art Education Beyond Anthropocentrism: The Question of Nonhuman Animals in Contemporary" (2020), kuinka tärkeää arvojen, uskomusten ja käytänteiden avaaminen ihmisten ja ei-inhimillisten eläinten välisistä suhteista on, jotta pääsemme syventämään ymmärrystämme.

NÄKÖKULMA OMAVARAISTUMISEEN

Ostimme Arvon lihakanien kasvattajalta, kun tarvitsimme uroskanin astuttamaan naaraskanimme. Arvo maksoi 80 euroa. Poikani nimesi kanin Arvoksi, koska tämä maksoi enemmän kuin olimme koskaan maksaneet yhdestäkään eläimestämme. Arvon mukana saimme rekisteritodistuksen, joka todisti hänen arvonsa suhteessa muihin kaneihimme, jotka ovat rodultaan erilaisia sekoituksia. Arvo kun oli rodultaan kalifornialainen liha- ja turkisrotu. Väriykseltään Arvo oli venäjänsoopeli, kokonaan puhtaan valkoinen, vain korvat, nenä, silmien ympärökset, tassut ja häntä olivat pikimustat. Arvolla oli punaiset, rubiinimaiset silmät. Arvon korviin oli tatuoitu tunnistenumero, jotka viittasivat rekisteritodistukseen ja polveutumiseen. Todistuksesta kävi ilmi, että Arvo oli syntynyt seitsemän poikueen katraaseen; poikasista kuusi oli elossa viiden viikon ikäisinä. Arvon sukutausta johti rekisterin mukaan Viroon aina isänemään ja emänemään asti. Myyjä esitteli meille Arvon ennen kaupantekoa. Kävimme läpi hampaiden kunnon ja sukupuolielimet sekä kanin liikkumisen. Arvo ei vastustellut häkistään nostettaessa. Hän eli omassa yhden neliön kokoisessa yksiossään kerrostalomaisessa rakennelmassa, jonka jokaista häkkiä asutti yksi täsmälleen saman näköinen uroskani. Jos kanit olisi laskettu samaan tilaan, en olisi erottanut Arvoa toisista tilan 500 kanista. Häkissään Arvolla oli kaikki lain vaatimat edellytykset: tarpeeksi

tilaa liikkua, vesikuppi, heinää, vessa ja koppi, johon se saattoi tarvittaessa vetäytyä.

Omavaraistavoitteinen elämäntapa on nyky Suomessa marginaalinen ilmiö, vaikka vielä 1950-luvulle saakka suurin osa suomen kotitalouksista eli ainakin osittaisessa omavaraistaloudessa (Niemelä, 2008). Yleisessä puheessa näkökulmamme omavaraisuuteen on hyvin länsimainen. Suuri osa maapallon väestöstä elää kuitenkin tälläkin hetkellä jonkinlaisissa omavaraistalouksissa. Suomessa COVID-19-epidemiaan liittynyt maskien saatavuusongelma asetti kansallisen huoltovarmuuden tarkastelun alaiseksi keväällä 2020. Vaikka Suomen elintarvikeomavaraisuus on 80 %, Huoltovarmuuskeskusten toimitusjohtaja Janne Känkänen toteaa elintarvikkeiden huoltovarmuuteen liittyvässä Ylen haastattelussa 8.3.2021 (Sokala, 2021), että "Omavaraisuuskeskustelu on nostanut jo päätään, se on minusta hyvin ymmärrettävää suhteessa kansainvälisten arvoketjujen monimutkaisuuteen ja haavoittuvuuteen". Käsittääkseni Känkänen viittaa tällä Suomen ruokatoimitusten riippuvuuteen merikuljetuksesta ja eri valtioiden oman tuotannon ja omavaraisuuden turvaamiseen ensisijaisesti erilaisissa kriisitilanteissa. Venäjän hyökättyä Ukrainaan 24.2.2022 omavaraisuuspuheesta on yllättäen tullut tiedotusvälineissä jokapäiväistä. Polttoainekustannusten nousu vaikuttaa koneiden varassa pyörivään maatalouteemme. Suuri osa keinolannoitteiden valmistukseen tarvittavista raaka-aineista sekä energiasta tuotetaan Venäjältä, joka sotatoimien jatkuessa on kauppasaarron alaisena. Oman näkemykseni mukaan omavaraisuuskeskustelu on kuitenkin jo pidemmän aikaa heijastunut kaupunki- ja palstaviljelyharrastuksessa, sekä eri tavoilla ilmenevässä DIY- ja maker-kulttuurissa (Hatch, 2013). Itselleni omavaraisuudessa keskeisiä asioita ovat kestävien maatalajikkeiden ja -lajien kasvattaminen sekä säilyttäminen. Tämän voi nähdä vastareaktionä domestikaatiolle, jolla kasvit ja eläimet pyritään muokkaamaan täysin ihmisen tarpeisiin (Lowenhaupt Tsing, 2018). Lisäksi itselleni on tärkeää viljely ilman kemiallisia lannoitteita ja torjunta-aineita, sekä riippumattomuus kaupallisista tuotantoketjuista. Alueellisen ja yksilöiden omavaraistavoitteisuuden tutkimista kannattaa mielestäni tarkastella lisää eri näkökulmista. Omavaraistumista voi tapahtua monilla eri tasoilla ja taide sekä kasvatuksellinen ajattelu

Kuva 1. Ilveskorpi, Sara (2019). *Arvo* [Monotypia paperille. 50x70 cm].
Kuvaaja: Sara Ilveskorpi 2021.

yhdessä yhteiskunta-analyttiseen kritiikkiin avaa siihen jälleen uuden tason.

Kaikki omavaraisuutensa ei kuitenkaan tietoisesti tähtää kestäväan elämäntapaan. Eräs omavaraisuuteen tähtäävä metodi, joka tavoitteellisesti yrittää rakentaa kestäväa elämää, on 1980-luvulta lähtien käytetty permakulttuurinen suunnittelumenetelmä (Holmgren, 2015; Mollison, 1997). Sen lähtökohtana on antaa yksilö- ja yhteisötasolla työkaluja elinympäristön ja toimintojen suunnitteluun kestävästi ja ympäristöystävällisesti (Chakroun, 2019; de Tombeur et al., 2018; Fiebrig et al., 2020; Morel et al., 2018; Sass Ferguson & Taylor Lovell, 2013). Tarkastelen tässä artikkelissa omavaraisuutta permakulttuurisen näkökulman kautta.

Permakulttuuri rakentuu 12 suunnitteluperiaatteen ympärille: 1) ympäristön tarkkailu ja vuorovaikutus ympäristössä, 2) energian kerääminen ja varastointi, 3) sadon tuottaminen ja sen jatkuvuuden turvaaminen, 4) itse-säännöstely ja vastuun ottaminen yksilönä, 5) uusiutuvien resurssien suosiminen, 6) jätteen kierrätys, 7) luonnon mallien hyödyntäminen suunnittelussa, 8) integraation suosiminen segregaatiosijaan, 9) pienien ja hitaiden ratkaisujen huomioiminen suunnittelussa, 10) monimuotoisuuden vaaliminen, 11) marginaalin hyödyntäminen ja arvostaminen, 12) muutoksiin vastaaminen ja niiden hyödyntäminen luovuudella (Holmgren, 2015). Nämä periaatteet ovat permakulttuurissa käytössä kaikilla elämisen osa-alueilla. Permakulttuuri kunnioittaa itse tehtyä elämää kulutuskeskeisyyden sijaan ja kyseenalaistaa kapitalistista järjestelmää, joka nähdään syynä tämän hetken ekologisiin kriiseihin (Holmgren, 2015; Salminen & Vadén, 2013, 2018; Värri, 2018), mutta painottaa silti yksilön vastuuta.

Olin voinut valita kirjoituksen aiheeksi kokemuksiini perustuen hevosen, mehiläisen, lampaan tai kanan. Valitsin kaniinin, koska ne sivuutetaan usein keskustelussa tuotantoeläimistä ja koetaan enemmän lasten lemmikkieläimiksi. Lisäksi kaniinit ovat mielestäni erittäin mielenkiintoisia eläimiä, sillä ne eivät ole täysin domestikoituneita, kuten monet muut lemmikki- ja kotieläimet. Toisin sanoen kaniinit eivät lajina ole täysin mukautuneet ihmisen tarpeisiin (Lowenhaupt Tsing, 2018). Kaniinit on sijoitettu kotitilallani isoihin häkkeihin, joka osaltaan haastaa niiden hoitajaa toimimaan intiimimmin (Asu Schroer, 2018). Tutkimuksessa ja taiteessa on kirjoitettu koirista (Haraway, 2008), ja niiden kanssa on tehty taidetta. Esimerkiksi Nastja Säde-Rönkkö vie koiria

kävelyille teoksessaan *A Walk with You*. Koiraeläinten kanssa kommunikointi on ihmiselle helpompaa kuin ihmistä mielellään välttelevien jäniseläinten kanssa.

Ihminen määrittelee ja muodostaa eläimistä mielikuvia niiden ulkomuodon ja ulkonäön perusteella (Lowenhaupt Tsing, 2018). Ajoittain ihmiset ihmettelevät minulle, kuinka niin suloista eläintä kuin kaniini voi syödä. Käsittääkseni ihmiset eivät halua joutua ajattelemaan kuolemaa meille miellyttäviä tuntemuksia tuottavien eläinten välityksellä. Tämä on ristiriitaisessa suhteessa muiden tuotantoeläinten käyttämiseen ravintona ja siihen, kuinka ihminen käyttää kaniineja esimerkiksi koe-eläiminä lääketieteen tutkimuksessa. Pörröisen ja pehmeän eläimen söpössä olemuksessa kohtaavat mielenkiintoisella tavalla eri näkökulmien skisma. Tästä syystä kirjoitan artikkelissani kaniineista.

KANI TUOTANTOELÄIMENÄ

Tässä osassa tarkastelen, miten kaniineja on tutkittu. Avaan myös lyhyesti kaniinien kasvattamisen ja hoitamisen prosessia, koska se on oleellinen osa päivä- ja vuorokauttani paikan kontekstissa. Taiteellinen työskentelynikin sujahtaa kaniinien hoitotoimien väliin, mutta en keskity tässä artikkelissa selvittämään omaa taiteellista työskentelyäni.

Kaniinia tuotantoeläimenä (liha, turkis, lääketieteen materiaali) on tutkittu lähinnä sen tuottavuuden ja käyttäytymistarpeiden näkökulmasta (Cullere & Dalle Zotte, 2018; Nevalainen, 2019; Turner, 2014). Kaniinien fysiologia on ihmisen kaltainen, joten ne soveltuvat hyvin 'tutkimustyökaluiksi' (Animal Research Info, 2015). Tällä hetkellä kaniineita käytetään tutkimuksissa tuottamaan seerumivasta-aineita, mallintamaan sairauksia tai biologisia järjestelmiä sekä erilaisten tuotteiden koe-eläiminä (U.S. Department of Health and Human Services, n.d.). Erilaisille tutkimuslaitoksille tuotettavat koe-eläimet kasvatetaan samaan tapaan kuin lihaksi kasvatettavat eläimet, mutta verkkokaupan kautta tilattavien yksilöiden lisäksi tilattaviin 'tuotteisiin' sisältyy myös pelkkiä kaniinien ruumiinosia ja kudosta (Innovative Research, 2021).

Suomen luonnossa elävä kaniini määritellään ihmisen luontoon päästämäksi vieraslajiksi (Vieraslajit.fi, 2017). Luonnonvaraisena meillä elävät vain metsäjänis (*Lepus timidus*) ja rusakko (*Lepus europaeus*). Luonnonvaraiset kaniinit nähdään tutkimuksessa yleensä haittaihyötynäkökulmasta (Delibes et al., 2008;

Leikas, 2010; Vieraslajit.fi, 2017). Suomessa kaniini on levinnyt luontoon Etelä- ja Lounais-Suomen rakennetuilla alueilla, missä ne vieraslajit.fi-sivuston (2017) mukaan tuhoavat puistokasvillisuutta. Kaniinia pidetään meillä haittaeläimenä, sillä puistojen virkistysarvon koetaan alentuvan tuhojen seurauksena. Varsinaista haittaa esimerkiksi maataloudelle kaniineista ei ole. Muualla Euroopassa kaniini on riistolaji (Leikas, 2010). Villikaniini (*Oryctolagus cuniculus*) on International Union for Conservation of Nature (IUCN) uhanalaisluokittelun mukaan silmälläpidettävä laji Iberian niemimaalla sekä Luoteis-Afrikassa, missä kaniinikannan aleneminen vaikuttaa moniin petoeläimiin, joille kaniinit ovat tärkeää ravintoa (Leikas, 2010).

Toinen tutkimusnäkökulma kaniiniin on sen vahva asema lemmikkinä. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa arvioidaan olevan 1–2 miljoonaa lemmikkikaniinia (Bacon et al., 2019). Suomessa Helsingin yliopistossa on vuodesta 2013 lähtien ollut käynnissä lemmikkikanitutkimus, jonka tarkoitus on edistää lemmikkikaniinien terveyttä ja hyvinvointia (Lemmikkikanitutkimus, 2021). Terveysnäkökulman lisäksi lemmikkikanitutkimus tarttuu usein kaniinien käytösongelmiin, jotka tutkimuksen mukaan johtuvat lemmikinomistajien kyvyttömyydestä ymmärtää lemmikkinsä tarpeita (Magnus, 2005).

Artikkelia kirjoittaessani tilallani elää kymmenen kaniinia, kolme kantaäitiä ja heidän jälkeläisiään. Astutan osan kaniineista maaliskuun loppupuolella, ja ne kantavat poikasia ennen synnytystä noin 30 päivää. Kaniinit oleskelevat meillä ulkona isoissa maapohjaisissa häkeissä ympäri vuoden. Ne synnyttävät 6–10 karvatonta ja sokeaa poikasta kaivamiinsa maapesiin huhtikuun lopussa. Emot vuoraaavat pesät ennen synnytystä oljilla ja omasta turkistaan nyppimälläan karvalla. Toukokuun lopussa poikaset ovat jo karvapeitteisiä ja avaavat silmiänsä. Samaan aikaan ne alkavat löytää ulos pesästä. Poikasten ollessa kahden kuukauden ikäisiä erottelemme nuoret urokset omaan häkkiinsä erilleen naaraista. Loka-marraskuussa poikaset ovat kasvaneet niin paljon, että voimme teurastaa niitä ruoaksi. Uroskaniinit teurastetaan ensin, sillä niiden käsittely ja pitäminen on haasteellista niiden voimakkaan reviirin hallintaan liittyvien taipumusten vuoksi. Reviirikiistat johtavat usein loukkaantumisiin. Käytämme kaniineista miltei kaiken: lihat, turkin, luista teen satunnaisesti jänisliimaa, korvat ja muut osat kelpaavat yleensä lähipiirin koiranomistajille. Joskus myyn kaniininpoikasia

myös lemmikkieläimiksi tai toisille omavaraistavoitteisuudesta kiinnostuneille.

Ruokimme kaniinit kaksi kertaa päivässä. Talviaikaan ne syövät lähitilalta ostettua kivaheinää sekä päivittäin tuoreita vihanneksia. Muuten kaniinimme saavat syödäkseen tuoretta tilaltamme niitettyä heinää ja erilaisia vihannesten naatteja kasvimaalta. Kaniinien hoito on suhteellisen yksinkertaista: ruokinnan lisäksi leikkaamme eläinten kynnet kerran vuodessa ja tarkastamme samalla hampaiden kunnon. Maapohjaiset häkit siivoamme perusteellisesti kaksi kertaa vuodessa ja muuten teemme häkeihin viikkosiivouksen tarvittaessa. Eläimiä tulee tarkkailla päivittäin ruokintojen yhteydessä mahdollisten vammojen ja sairastumisten varalta. Vaikka kaniinit ovat helppoja hoidettavia, olemme sidottuja niihin vuoden jokaisena päivänä.

Tarkastelen aihettani kriittisen posthumanistisesti, jollaiseksi miellän agroekologisen näkökulman ja käyttämäni teoreettisen lukemiston. En kuitenkaan keskity kirjoittamaan itse posthumanistisesta käsityksestä, joka perustuu ihmisen erityislaatuisuuden ajatuksen hylkäämiseen (Challenger, 2021; Lummaa & Rojola, 2014; Värri, 2018;). Artikkelissäni asemin ihmisen muiden nisäkkäiden joukkoon ja yritän kurottua jälkihumanistisen ajattelun tuolle puolen, kohti käytännön kokemusta kulttuurisbiologisessa kohtaamisessa (Barad, 2003; Kallio-Tavin, 2020; Lowenhaupt Tsing, 2018). Kulttuuriantropologi ja filosofi Barbara Noske (1997) esittää kirjassaan *Beyond Boundaries* mielenkiintoisen ajatuksen eläimen ekologisesta arvosta. Hänen näkemyksensä mukaan ihmisen elinpiirissä elävät eläimet on usein määritelty ja mekaanistettu ihmisen toimesta. Odotamme eläinten käyttäytyvän luomiemme standardien mukaan, toisin sanoen ajattelemme eläimet ihmisen kaltaisina olioina. Näin irrotamme eläimet niiden ekologisesta arvosta.

KANIINIEN EKOLOGINEN ARVO JA PERMAKULTTUURIN ETIIKKA

Seuraavaksi tarkastelen kaniinien ekologisen arvon muodostumista paikan kontekstissa, koska se liittyy oleellisesti siihen, miksi kasvatan kaniineja. Avaan myös permakulttuurin etiikkaa, jotta pääsen artikkelin viimeisessä osassa käsittelemään eläimen lopettamiseen liittyvää eettistä haastetta.

Olen pyrkinyt Nytorpin tilalla viljelyssä ja osittain muissakin toiminnoissa suljetuun kiertoon, jota tukevat muun muassa

regeneratiivisen ja luonnonmukaisen viljelyn tavoitteet sekä permakulttuurinen ajattelu. Regeneratiivinen viljely on viljelytapa, jolla maan kasvukuntoa voidaan parantaa ilman ympäristön kuormittumista. Sen avulla voidaan myös ennallistaa tehoviljeltyjä peltoja. Luomuviljely on omavaraista ja tasapainoista maanviljelystä, joka mahdollisimman pitkälle perustuu paikallisiin luonnonvaroihin ja jossa viljelytoimet sopeutetaan vallitseviin luonnonoloihin. Suljettu kierto on järjestelmä, jossa tuotantoprosessissa käytettävät ja syntyvät materiaalit pyritään ottamaan talteen ja palauttamaan takaisin prosessiin siten, että päästöjä tai jätteitä syntyy mahdollisimman vähän. Tässä artikkelissa suljetun kierron käsitetään olevan kuin pyörre, joka imee materiaaleja itseensä reuna-alueilta ja välillä heikentyessään laskee niiltä myös ulos. Kaiken edellä mainitun toiminnan päätaavoitteena on hiilen ja typen sitominen maahan ja paikallisen bioregionin monimuotoisuuden vaaliminen ja edistäminen. Työssä on tärkeää ymmärtää erilaiset vuorovaikutussuhteet sekä ihmisen ja muiden olioiden roolit niissä.

Kaniinien ekologinen rooli tilallani on erittäin tärkeä. Niiden kuluttama ravinto muuttuu eläimen suoliston kautta kulkiessaan lannoitteeksi, joka sisältää enemmän kasveille hyödyllisiä aineita kuin esimerkiksi naudantai siipikarjan lanta. Katson kaniinien tuottaman lannoitteen arvon korkeammaksi kuin niiden lihan muodossa tuottaman proteiinin arvon. Kaniinien alustana toimivaan pehkuun sidottu lannoite tuottaa maaperään runsaasti humusta ja parantaa luonnollisesti maaperän kuntoa ja mikrobiologista toimintaa (*regenerative agriculture*) (Chakroun 2019; de Tombeur et al., 2018; Green, 2015; Sass Ferguson & Taylor Lovell 2013), eikä vain lannoita viljelykasveja. Nytorpin tilan maaperä on pääosin tiukkaa saviperäistä maata. Saveen on sitoutuneena runsaasti luonnollisia ravinteita, mutta ilman multavuutta ja hyvää maaperän mikrobiologista toimintaa kasvit eivät saa ravinteita maaperästä käyttöönsä. Savipohjainen maaperä vaatiikin omat viljelytekniikkansa, ja Nytorpin tilalla maaperää parannetaan käyttämällä itse tuotettua eläinperästä humusta.

Yksittäiset eläinlajit, esimerkiksi kaniinit, voidaan nähdä laajemminkin ekosysteemin kannattelijoina tai alueellisina ekosysteemien avainlajeina (Delibes et al., 2008). Esimerkiksi välimerellistä ekosysteemiä Pyreneiden niemimaan alueella kutsutaan kaniiekosysteemiksi (*rabbit ecosystem*). Tutkimuksen mukaan kaniineilla on vahva vaikutus alueen maaperän

hedelmällisyyteen. Kaniinit myös luovat kaivamillaan tunneleilla pesäpaikkoja muille selkärangkaisille eliöille ja hyönteisille (Delibes et al., 2008).

Nytorpin tilalla kaniineilla voidaan katsoa olevan tärkeä merkitys viljelymaan lannoittamisen lisäksi esimerkiksi erilaisten hyönteisten monimuotoisuudelle. Lantakuoriaiset ovat maailmanlaajuisesti vaarantunut laji laiduntamisen vähentymisen vuoksi (Nichols et al., 2008). Lantakuoriaisilla on merkittävä rooli siinä, että ravinteet päätyvät maaperään eivätkä ilma-kehään, kuten modernissa eläintuotannossa, jossa eläimet ovat pääosin sisätiloissa (Nichols et al., 2008). Hyönteisten määrät vaikuttavat suoraan suhteessa lintujen menestymiseen ja poikueisiin. Kun heinää niitetään kaniinien ruoaksi, 1700-luvulta lähtien toiminnassa olleen Nytorpin tilan perinnebiotooppi (Jääskeläinen, 2003; Kontula & Raunio, 2018) pysyy avonaisena, mikä puolestaan edistää monien kasvien, lintujen ja hyönteisten elämää.

Kaniinien kasvattaminen ihmisravinnoksi kotitalalla ei ole vaatinut suuria investointeja rakentamiseen tai kuljettamiseen. Aiheesta on tehty kansainvälistä tutkimusta, erityisesti kehitysmaiden kansalaisten toimeentulon kohentamiseksi alueilla, joilla ihmisillä on käytettävissään vain rajallisesti resursseja toimeentuloon (Cheeke et al., 1991). Kaniinit ovat tehokkaita ravinnon käyttäjiä. Kolmen kaniininlihakilon tuottaminen vaatii saman ruoka- ja vesimäärän kuin 500 gramman naudantai lihan tuottaminen. Lisäksi liha on erittäin proteiinipitoista; se sisältää 21,2 grammaa proteiinia, mikä on enemmän kuin siipikarjan-, naudantai sianlihassa (Eirtola & Viljamaa, 2018). Pienimuotoisen kaniinikasvattamisen voi katsoa olevan ekologista ja eettistä ruoan tuotantoa ja ekosysteemin vaalimista paikan ekologian näkökulmasta. Laajemmin sen voi nähdä funktionaalisena ruoan tuotannon muotona, joka vastaa biotalouden periaatteisiin (Biotalous, n.d.).

Permakulttuurisessa suunnittelussa pyritään kestävään elämäntapaan, joka muodostaa kokonaisuuden eläinten, kasvien, rakennetun ympäristön, ihmisten ja yhteisöjen kanssa (Fiebrig et al., 2020; Holmgren, 2015; McNamara 2012; Morel et al., 2018) Permakulttuurin ajatus perustuu avoimeksi kirjoitetulle etiikalle, joka määritellään kolmen osa-alueen avulla: 1) maasta huolehtiminen; tärkein on elävä maaperä, 2) ihmisistä huolehtiminen, johon liittyy henkilökohtainen vastuu ja 3) reilu jako, joka asettaa rajat tuotannolle ja kulutukselle sekä

Kuva 2. Ilveskorpi, Sara (2019). Yksityiskohtia teoksista: Vasemmalla ylhäällä *Pesijä I*, vasemmalla alhaalla *Juoksija*, keskellä *Katsoo*, oikealla ylhäällä *Paavo*, vasemmalla alhaalla *Pesijä II* [Monotypia paperille. 50x70 cm]. Kuvaaja: Sara Ilveskorpi 2021.

voiton jaolle (Holmgren, 2015). Tämän etiikan voi mielestäni käsittää hyvin ihmiskeskeiseksi, koska se lähtee ajatuksesta, että maa säilyy elinkelpoisena meille ihmisille. Toisaalta permakulttuurissa tämän lähtökohdan katsotaan motivoivan ihmiskuntaa huolehtimaan maasta. Permakulttuurissa suunnittelua kuvaillaan aktiiviseksi toiminnaksi, joka edistää etiikan muodostumista. Tällä tarkoitetaan, että etiikka toimii vain käytännössä, osallistuvan ja tietois- sen harjoittamisen kautta. Permakulttuurisen näkemyksen mukaan tiedon omaksuminen kirjoista lukemalla ei synnytä kokemuseräis- tä tietoa, eikä kirjaviisaus myöskään edistä kestävyyttä.

Itse koen permakulttuurin kauneudeksi ja voimavaraksi ”synty tiedon”, joka on filosofi Tere Vadénin (2006; 2016) kehittänyt käsite, rakentumisen toiminnan kautta. Synty tieto on kokonaisuus, johon elämäntapa voi luottaa. Se merkitsee kykyä tunnistaa, tehdä ja elää sisäl- löllisesti asiat, jotka yhteisölle ovat tarkoituksel- lisia. Niin kauan kuin synty tieto on olemassa, on yhteisön elämä mahdollinen, myös muutok- sessa. (Vadén, 2006). Synty tiedon rakentumi- sen lisäksi koen permakulttuurisen toiminnan myös aktivistisena toimintana, koska sillä on pyrkimys vaikuttavuuteen ja muutokseen.

Permakulttuurissa kotieläimet ovat suu- rimmaksi osaksi integraalinen osa toimintaa, ja niin kutsutut lemmikkieläimet valitaan niiden funktion mukaan (esimerkiksi kissa pyydystää hiiriä, koira voi toimia laumanvartijana). Paikan luonne määrittelee sen, millaisia eläimiä han- kitaan. Näkemykseni mukaan permakulttuu- risen suunnittelun kirjallisuudessa kotieläimet koetaan yleensä lajinsa edustajina, ei niinkään tuntevina itsenäisinä yksilöinä. Tämä voi mie- lestäni aiheuttaa eettisiä ongelmia. Toisaalta silloin, kun eläimiä käytetään suunnittelussa, ne ovat aina toiminnan positiivista tai nega- tiivista identifikaatiota. Paikan jonkinlaisena menestymisen mittarina voidaan pitää eläinten hyvinvointia. Permakulttuurisessa kirjallisuu- dessa ei yleisesti ottaen puhuta merkittävästi ihmisen roolista suhteessa kotieläimiin ja päin vastoin tai kotieläinten pitämiseen ja hoitoon liittyvistä eettisistä valinnoista. Toisaalta sellai- siakin yksittäisiä permakulttuuritoimijoita, jotka kertovat myös eläinten tarinoita on olemassa, tällainen on esimerkiksi Yhdysvaltain Länsi-Vir- giniassa sijaitseva Rabbit Ridge Farm ([http:// rabbitridgefarmwv.com](http://rabbitridgefarmwv.com)).

LUOVA ELÄIN JA PERMAKULTTUURISEN TAIDEKÄSITYKSEN KEHITTYMINEN

Arvon kotiutuminen Nytorpin tilalle ei käynyt nopeasti. Olimme poikani kanssa matkalla kotiin iloinneet, kuinka paljon mukavampaa Arvon elämä tulisi meillä olemaan. Arvo ei kuitenkaan ensimmäiseen vuoteen osannut käyttää kaikkea häkissään olevaa tilaa, hän ei osannut lajityypilliseen tapaan kaivaa, eikä ruokakaan aluksi maistunut. Mei- dän luonamme Arvolla oli käytössään neljän neliön kokoinen oma häkki, jonka seinänaapureina molemmin puolin oli naaraskaniineja. Lisäksi Arvo pääsi joka päivä isoon ulkoaitaukseen. Aluksi iloi- simme, kuinka paljon helpompi Arvoa oli käsitellä kuin muita kaniinejamme. Tämä johtui kuitenkin vain siitä, että Arvo ei aluksi ymmärtänyt tilaa olevan niin paljon, että hän voisi paeta nosta- via käsiä. Opimme, että Arvo ei pitänyt sylissä olemisesta sen enempää kuin muutkaan kaniinimme. Vuoden kuluttua Arvon siirtymisestä meille hän oli jo tottunut talon tapoihin ja alkoi tulla ulos suojuksestaan. Kokemuksemme mu- kaan Arvo oli todella ihastuttava luonne ja sai pian liikanimet ”Auervaara” ja ”Hi- dalgo”. Arvon herkkua oli ehdottomasti päärynä, jota hän sai syödä viikoittain. Aamuisin Arvo pääsi häkistään ulos aitaukseen kierrokselle, jonka aikana hän kävi tervehtimässä jokaista naa- rastaan ja merkitsi reviirinsä komealla virtsasuihkulla. Joskus Arvo pääsi karkaamaan, tai oikeastaan vahingossa joutui aitauksen ulkopuolelle, mutta ei kadonnut, sillä hänen elämänsä kiinne- kohta oli lauma. Arvo ehti tulla meillä ol- lessaan miltei sadan kanilapsen isäksi. Erityisesti mieleemme on jäänyt Arvon poika Ihme, joka syntyi ”vahinkona”. Arvo ja naaraskanimme Puuppa pääsi- vät vahingossa olemaan yhdessä vain muutaman minuutin ajan, ja Ihme oli tuon vahingon seuraus. Ymmärsimme tilanteen kuitenkin vasta siinä vaihees- sa, kun puolisoni löysi aitauksesta pie- nen kaninpoikasen, joka etsi emoaan.

Seuraavaksi kuvailen, millaisina olentoina itse koen kaniinit ja yritän perustella, miksi

näen ne ystävinä. Avaan permakulttuurin taidenäkemyistä ja sitä, kuinka omavaraistavoitteinen elämä on muokannut omaa taiteellista toimintaani.

Kiinnostuin permakulttuurista, koska se eroaa muusta syväekologiseksi tarkoitetusta filosofiasta (Naess, 1989) siinä, että se tarjoaa mielestäni mahdollisuuden konkreettisiin toimiin ekologisten käytänteiden muodostamiseen yksilön elämässä. Permakuulttuurin toiminnan kautta on kokemusteni mukaan mahdollista päästä arvokysymysten äärelle ja asettaa totunnaiset vastaukset kriittiseen tarkasteluun. Permakuulttuurista ajattelua ja toimintaa voi soveltaa kaikille elämän osa-alueille: talouteen, yhteiskuntasuunnitteluun, koulutukseen ja niin edelleen. Kiinnostuin aluksi ideoista, joita permakuulttuuri tarjosi viljelytoimiin, mutta olen sittemmin yhä enenevässä määrin yrittänyt sovittaa taiteellista ja pedagogista toimintaani permakuulttuurin eettisiin periaatteisiin. Olen esimerkiksi tehnyt taiteen maisterin opinnäytteeni liittyen syväekologiseen ja permakuulttuuriseen taiteelliseen työskentelyyn (Ilveskorpi, 2020) ja toteuttanut useita ympäristötaideteoksia sekä yhteisöllisiä teoksia, joiden pohjana on permakuulttuurin suunnittelu. Oman huomioni mukaan permakuulttuurin ajatus ei varsinaisesti käsitä taiteellista toimintaa sellaisena kuin se ilmenee nykytaiteessa, vaan puhuu luovuudesta sekä taiteista suunnittelun ja ihmisen oman hyvinvoinnin osana.

Permakuulttuurin mukaan moderni taide on osa modernin ihmisen ongelmaa (Holmgren, 2015). Modernin taiteen kentällä vaikuttavat samat kapitalistisen kulutuskulttuurin voimat, jotka permakuulttuuri näkee syynä ympäristötuhoon (Holmgren, 2015). Koen tämän argumentin mahdollisuutena kyseenalaistaa nykytaiteen toimintakenttää. Mielestäni tähän on tarvetta, jotta on mahdollista tarkastella nykytaiteen ja taidekasvatuksen eettisiä päämääriä monimerkityksellisesti (Kallio-Tavin, 2020). Toisaalta taide nähdään permakuulttuurissa merkinä ylijäämästä (Holmgren, 2015), eli yhteisölle tai yksilölle jää muiden toimien lisäksi aikaa taiteelliseen työskentelyyn. Ylijäämä on permakuulttuurissa tarkoitettu jaettavaksi kaikkien toimintaan osallistuneiden kesken; kyse on reilusta jaosta (*fair share*). Käsitteiseni mukaan permakuulttuuri ei suoranaisesti anna taiteelle suurempaa roolia tai itseisarvoa yhteiskunnallisesti tai yksilön elämässä, vaikka taide on kuitenkin lähtökohtaisesti ihmiselle luontaista toimintaa. Ovathan taide ja taideobjekteiksi mielletyt asiat ovat kautta historian olleet

esimerkiksi muistamisen ja tiedon käsitteitä ja tapoja. Esimerkiksi permakuulttuurin synnyinsijoilla Australiassa alkuperäiskansojen tieto vedestä, sen paikoista ja käytöstä on siirtynyt ja säilynyt taiteelliseksi käsitetyn toiminnan kautta (Adsett, 1999; Bayly, 1999).

Läheisessä suhteessa eläinten kanssa eläminen ja eläinten ymmärtäminen osaksi paikan ekologiaa on antanut minulle mahdollisuuden kohdata kaniinit yksilönä ja auttanut pääsemään lähelle eläimen kokemusta. En kuitenkaan yritä tässä häivyttää sitä tosiasiaa, että olen pakottanut kaniinit sopeutumaan suurimmaksi osaksi omaa elämäni sulkemalla ne häkkiin ja kasvattamalla niitä ravinnokseni. Toisaalta olen ottanut vastuukseni luoda kaniinilleni turvallisen ympäristön, jossa ne voivat elää pitkälti omilla ehdoillaan.

Kaniinit ovat hyvin älykkäitä. Ne oppivat nopeasti ja muistavat sekä epämiellyttävät että miellyttävät kokemukset pitkään. Kaniinit kokevat minut hyödylliseksi itselleen, sillä ne tunnistavat minut ja tulevat luokseni, mutta välttävät esimerkiksi seurassani olevia mahdollisia vieraita. Olen huomannut, että kaniinit tunnistavat äänensävyistäni tai puhetavastani, mitä toimenpiteitä aion niiden kanssa toteuttaa. Tietyn äänensävyn käyttäminen auttaa niitä valmistautumaan ja sopeutumaan tuleviin tapahtumiin. Ne ymmärtävät esimerkiksi, että en joka kerta häkeillä käydessäni ole tuomassa niille ruokaa tai milloin on syytä varautua kynsien leikkaamiseen.

Neurotieteilijä Rodolfo Llinásin mukaan tietoisuus voidaan jakaa kahteen eri määritelmään: Tietoisuuden tilaan, jossa ollaan vastaanottavaisena ympäristölle, sekä fenomenologiseen ymmärrykseen tietoisuudesta, jossa henkilö kokee ympäristönsä (Challenger, 2021). Älykkyys on Llinásin mukaansa kykyä soveltaa tietoa ja taitoja. Älykkyys voi olla joko tietämistä tai intuitiota. Älykkyys on kaikki elävät olennot: ”Se on solujen ominaisuus” (Llinás, 2018, as cited in Challenger, 2021, p. 138).

Kaniinien yksilöllisyys ilmentää kokemusteni mukaan niiden tietoisuuden tasoa. Yksi kaniineistamme ei siedä muita kaniineja ja asuu tämän vuoksi omassa häkissään. Tämä yksilö, jonka olemme nimenneet Rouva Rusakoksi, saa oleilla vapaana pihalla. Käytännössä hän on vain yöt häkissään, jonne hän hakeutuu oma-aloitteisesti iltaisin. Sadesäällä Rouva Rusakko ei vaivaudu poistumaan häkistään, vaikka siihen olisi mahdollisuus, sillä hän ei pidä kastumisesta. Hänellä on omat rutiininsa, jotka liittyvät piha-alueella liikkumiseen ja erilaisiin

toimiin syömisestä kuoppien kaiveluun ja lepäilyyn päivän eri vaiheissa. Rouva Rusakko on hyvin tietoinen piha-alueen tapahtumista, jotka liittyvät meidän ihmisten askareisiin ja joissa hän usein toimii ”valvojana”. Jos jokin asia paikan kontekstissa muuttuu, Rouva Rusakko reagoi siihen välittömästi merkitsemällä paikan ja tapahtuman hajurauhasillaan tai kaivamalla kuopan.

Yksilöllisyys ilmenee kaniineilla kokemuseni mukaan myös tavassa ilmaista erilaisia tunnetiloja: Pelkoa, innostusta, hämmennystä, yhteenkuuluvuutta, tyytyväisyyttä, kiukustumista, iloa. Varsinkin ilon ilmaukset saavat usein mittasuhteita, joista uskaltaudun tässä puhumaan luovuutena. ”Ilohyppyjä” on yksilön mukaan erilaisia, ja iloksi käsittämäni liikehdintää osoitetaan persoonasta riippuen eri voimakkuuksilla. Miksi kaniinien liikekieli ei voisi olla luovuutta? Melanie Challengerin (2021) mukaan ihmisen kyky tietoisuuteen ja luovuuteen tekee ihmisestä voimallisen ja herkän. Nämä kyvyt eivät hänen mukaansa kuitenkaan erota ihmistä eläimistä.

Olen tehnyt taidetta eläinten kanssa, mutta en voi sanoa tekeväni sitä yhdessä eläinten kanssa. Eläin on aina jollakin tavoin tuotu tämän kaltaiseen tilanteeseen ja on siten enemmänkin materiaalia tai työkalu kuin kanssatekijä (Hakala, 2020). Ymmärrykseni mukaan kaniinit viis veisaavat taiteellisista näkemyksistäni ja mielellään vain nakertavat luonnoslehtiön sivut pieneksi silpuksi. Olen kuitenkin istunut tunteja kaniinien parissa, tarkkaillut heitä ja tehnyt heistä muotokuvia (Ilveskorpi, 2021). Heillä on tietoa ja ymmärrystä, jota minulla ei ole. Tämä toiminta on opettanut minulle paljon kaniinien luonteenpiirteistä ja perhesuhteista. Olen huomannut, että toiminta vahvistaa myös kaniinien luottamusta minuun, koska niillä on mahdollisuus kokea minut muutenkin kuin päivittäisten hoitotoimien tekijänä. Usein kaniinien elämää luonnostellessani ne hakeutuvat hiljalleen lähemmäs, ja pienimmät jopa hyppäävät syliin ihmettelemään, mitä olen tekemässä. Ehkä niitä kiinnostaa kehostani huokuva lämpö, uudet ennen näkemättömät materiaalit, niiden tuntu ja ääni. Tutkimushetken jälkeen kaikki jatkavat omia toimiaan: Syövät, käyvät nukkumaan tai lepäämään, leikkivät tai puskevat minua pehmeästi jalkaan, mutta tämä kaikki tapahtuu nyt lähellä minua. Tunnen olevani ystävien keskellä.

HALU ONGELMANA

Taiteellisessa työskentelyssä ja taidekasvatuksessa puhutaan usein kehollisen maailmasuhteen uudelleen rakentamisesta fenomenologian kautta nojautuen Merleau-Pontyn teksteihin (1962/1995). Merleau-Pontyn mukaan olemme ruumiillisia olentoja, ja aistien kautta me lihalliset olennot olemme yhteydessä toisiimme ja ympäristöömme. Luomupuutarhurina näen kuitenkin ruumiillisen suhteeni kaniineihini ja ympäröivään bioregioniin verkostoina, jotka yhdistävät ja kannattelevat meitä. Tämä maailmasuhde ei kietoudu toisiinsa vain aistien välityksellä ja pohjautuen keholliseen kokemuksellisuuteen. Se on elävä, muuttuva ja mukautuva massa mikrobeja, joita erilaiset oliot vaihtavat keskenään. Se on joukko biologisia ilmiöitä ja tapahtumia, joissa olemme kaikki toimijoita ja osallisina. Tekemääni hapanleivän juureen uivat käsiini tarttuneet mikrobit, nuo samat mikrobit, joita elää kaniinien suolistossa ja Nytorpin tilan viljelymaassa. Ne kulkevat kehoni kautta kompostikäymälään ja sieltä lannoitteena maaperään. Kivi-, kasvi- ja eläinkuntaa yhdistää humus, maaperä (Salminen & Vadén, 2018). Tämän ajatusmallin perusteella me *kuulumme* yhteen.

Tämä on vastakohta kapitalismin kasvatamalle olennot, joka kyltymättömästi *haluaa* kuulua johonkin (Holmgren, 2015; Värri, 2018). Veli-Matti Värri (2018) konseptioiman ihmisen aistimellis-ontologisen haluolemuksen mukaan halu itsessään ei ole biologinen tarve, vaan tapahtuu yksilöä määrittelevien rakenteellisten tekijöiden säröstä. Ihminen sosiaalistetaan kasvatuksen kautta. Kapitalistisen tuotemaailman kasvatuksen ideologiassa sosiaalistaminen tapahtuu tuotemaailman voimaksi (Värri, 2018). Sen mukaan kaikki oleva kuuluu ihmiselle. Halu kuluttaa on kohotettu taloudelliseksi ja poliittiseksi totuudeksi ja ihmisen yksikkö on markkinatalouden järjestelmässä kuluttaja. Holmgren (2015) taas kirjoittaa halusta hedonistisena juoksumattona, varakkaissa yhteiskunnissa halu tyydytetään materiaalisella hyvällä. Markkinatalouden toimijat ylläpitävät ja tukevat tätä addiktiota, eikä sillä todellisuudessa ole mitään merkitystä ihmisen hyvinvoinnille. Permakulttuurin mukaan ihmisen tietoisesti harjoittama henkinen ja fyysinen omavaraisuus on yksi tapa kasvaa ulos kuluttamisen halusta (Holmgren, 2015).

Myös nykytaiteen kenttä on edelliseen perustuen pitkälti sidoksissa kapitalismin ideologiaan. Mielestäni emme voi olettaa

taiteen olevan automaattisesti tuon ideologian vastavoima. Olen vuosia yrittänyt pyristellä eteenpäin suomalaisen nykytaiteen kentässä ja toimia taiteilijana kentän odotusten mukaan. Jatkuva apuraha- ja näyttelyaikojen hakeminen, niistä kilpailu ja itsensä näkyväksi tekeminen on kuluttavaa ja kyseenalaista ajassa, jossa maailma tuntuu olevan jatkuvassa kriisissä. Olen huomannut välillä kirjoittavani hakemuksia vastaten enemmän muiden odotuksiin, kuin omiini. Käsittääkseni ei ole olemassa yksiselitteistä vastausta siihen mitä taide on. Silti taiteen kenttä tuntuu toimivan jonkinlaisen totuuden perusteella. Permakulttuuristen ajatusten ja syväekologisen filosofian kautta minulle on yhä selvemmin avautunut näkemys toisenlaisesta tavasta toimia taiteilijana. Tämä on johdattanut minut kehittämään omaa paikkaan sidottua praktiikkaani, joka ilmenee esimerkiksi materiaalien käytössä ja teemoissa. Tulen väitöstutkimukseni jatkossa keskittymään tähän aiheeseen tarkemmin ja haastattelemaan syväekologiasta sekä permakulttuurista ammentavia taiteilijoita.

ENERGIA, ENTROPIA, SURU

Arvo kuoli neljän vuoden ikäisenä asutuaan meillä yli kolme vuotta. Lopullista syytä hänen kuolemaansa emme tiedä. Ennen kuolemaansa Arvo alkoi levätä häkissään enemmän. Keskikesällä oli kuuma, ja ajattelimme Arvon vain haluavan liikkua kuumassa mahdollisimman vähän. Kaneillamme on kesäisin mahdollisuus viilentyä pakastimessa jäähdytetyillä alustoilla. Arvoa alustat eivät kuitenkaan kiinnostaneet. Arvo söi normaalisti ja suoritti päivittäiset tervehdyksensä laumalleen. Arvon viimeisen elinviikon aikana huomasin, että hänen pinkki silmänympärysihonsa alkoi haalistua. Arvo muuttui myös helpommin käsiteltäväksi, hän antoi nostaa itsensä syliin ilman vastustelua. Eräällä aamuruokinnalla Arvo ei tullut normaaliin tapaansa syömään. Illalla ruoka oli hänelle vielä maistunut. Nostin Arvon häkistään, ja hän tuntui sylissä kylmältä ja jäykältä möykyltä. ”Alilämpöä ja kuivuminen”, ajattelin ja aloitin välittömästi Arvon lämmittämisen ja nesteyttämisen. Juotimme Arvolle sylissä vettä ja syötimme hänelle lusikalla soseutettua päärynää. Arvo oli käärittynä vilttiin, ja hieroin häntä saadakseni verenkierron

toimimaan paremmin. Arvo otti kaiken tarjotun avun vastaan. Rakensimme hänelle hetkellisen aitauksen talomme viereen omenapuiden alle, missä meidän oli helppo toteuttaa hoitotoimenpiteet. Kunnaneläinlääkärimme ei ehtinyt ottaa Arvoa vastaan, enkä uskaltanut myöskään lähteä viemään heikkokuntoista eläintä yli 60 kilometrin päähän Turkuun. Arvo jaksoi sinnitellä iltapäivään, jolloin hän lopetti juomisen. Hänen kiinteä vartalonsa ei enää ottanut energiaa vastaan ja muuttui kylmemmäksi. Päätimme, että on aika päästää irti ja asetimme Arvon takaisin omaan häkkiinsä, lauman yhteyteen. Tunnin kuluttua Arvo oli kuollut. Hautasimme Arvon pihallemme ja istutimme hänen ruumiinsa päälle päärynäpuun. Halusin kertoa ystäväni Arvon tarinan erityisesti siksi, että hänen elämänsä on kannatellut omaani. Tuon tarinan kertominen on mielestäni tärkeää. Arvon haudan päälle istutettu päärynäpuu on juurtunut hyvin. Ensi vuonna puu luultavasti tuottaa jo hedelmää.

Tässä osassa artikkelia tarkastelen sitä, miksi meidän on niin vaikea kohdata kuolema ja sen tuottama suru ja syyllisyys. Kuvailen myös kotitilalla tehtävän eläimen lopettamisen kulkua ja puran tarkemmin permakulttuurin etiikkaa. Selitän Nytorpin tilan bioregionaalin alueen energiakierron merkitystä ja sitä, miten kuolemaa voi ajatella energian tasolla.

Suru ei viimeisten tutkimusten mukaan ole vain mielen kokemus, vaan myös fyysinen (biologinen) kokemus (O'Connor, 2020). Melanie Challengerin lailla ekopsykologi David Abram (2010) kirjoittaa kirjassaan *Becoming Animal* ihmisen olevan sisäsyntyisesti empaattinen olento. Materiaalinen maailma, jossa kehomme elävät, on kuitenkin kaikkea muuta kuin lempeä meille. Yritämme kaikin tavoin hallita tätä elämismaailmaa kuluttamalla sekä uskomalla sokeasti teknologiaan. Surun kokemus tuo meihin rakennetun tietoisuuden haavoittuvuudestamme liian lähelle ja siksi suojaamme itseämme tältä haavoittuvuudelta kaikin keinoin, jopa piilottamalla surun (Abram, 2010).

Teollisen eläintuotannon yhteydessä ei käsitellä kuolemaa tai surua (Aaltola, 2012; 2021; Saari, 2021). Kaupan tuotepakkauksissa puhutaan ”kotitilan kananpojasta” tai ”maatiaispossusta”. Kuluttajalle luodaan tilanne, jossa tuotteen ostaminen on helppoa ilman painetta

Kuva 3. Ilveskorpi Sara (2019). Yksityiskohtia teoksista: Ylhäällä *Miina*, keskellä *Pojat*, alhaalla *Viiksi* [Monotypia paperille. 50x70 cm]. Kuvaaja: Sara Ilveskorpi 2021.

tuotteen eettisyydestä. Esimerkiksi sikatilojen tehdasmaisesta tuotantorytmistä kertoo eläimen teurastus jo kuuden kuukauden iässä, kun normaalisti sika voisi elää noin 15-vuotiaaksi. Ennen teurastusta sika on ensin syntynyt porsitustilalla. Siellä se on 4–5 viikon ikäisenä erotettu emosta ja siirretty vieroitusosastolle. Noin 80 päivän ikäisenä sika kuljetetaan lihasikatilalle. Sieltä se päätyy lopulta kuljetusautolla teurastamolle, missä se lopetetaan luultavimmin hiilidioksidikaasulla (Anneberg & Vaarst, 2018; Eläinten hyvinvointikeskus, n.d.). Sikatilan sian elämä on hyvä esimerkki arveluttavasta domestikaatiosta (Swanson et al., 2018). Lyhyen elämänsä aikana sika ei varmaankaan pysty luomaan suhdetta hoitajaansa, saati lajitovereihinsa. Kun kuolema on kaikin tavoin teknistetty ja medikalisoitu, se on tullut vaikeammaksi kohdata – kuolema on ulkoistettu. Muun muassa filosofian tohtori ja psykoterapeutti Leila Jylhäkangas (2013) sanoo ulkoistamisen johtaneen kyvyttömyyteen hyväksyä kuolema ja suru merkittävänä osana elämää.

Tilallamme eläimiä kuolee teurastamisen lisäksi luonnollisesti vanhuuteen tai sairauksiin. Surun tunne on silti samanlainen. Osittaiseen omavaraistalouteen pyrkivässä elämässä surun kokemus lävistää kaiken toiminnan. Suru on läsnä henkisesti ja fyysisesti, ja näin kuolema hyväksytään osaksi elämän kiertokulkua.

Teurastuspäivänä Nytorpin tilan ylle kerääntyy korppeja. Ei ole ollenkaan kummallista, että varislintuja on pidetty muinoin kuoleman sanansaattajina. Ensimmäisen laukauksen kuultuaan ne lennähtävät paikalle ja viestittävät lajitovereilleen mahdollisista herkkupaloista. Omassa kehossani suru ilmenee unen laadun huononemisenä ja kehon raskautena. Eläinten tiloissa suoritan enää vain tarpeelliset tehtävät, en jää sinne seurustelemaan. Varsinaisen teurastuspäivän askareet teen hiljaisuudessa.

Kaniinit eivät käsittääkseni kärsi toimituksessa. Emme kuitenkaan voi varmasti tietää, mitä kuolemassa tapahtuu. Teemme kaikki toimet mahdollisimman hyvin kaniinien arkista elämää häiritsemättä. En tietenkään pysty arvioimaan mitä kaniinit ajattelevat tai miltä jäljelle jääneistä tuntuu, kun lajitoveri katoaa viereltä. Voin perustella näkemystäni vain kaniinien käyttäytymistä tarkkailemalla ja teurastuksen aikaisilla fysiologisilla tapahtumilla. Luonnossa kaniinit kuolevat usein ensimmäisenä elinvuotenaan, mutta vankeudessa ne elävät noin kuusivuotiaiksi. En tunne kaniinien aikakäsitystä, mutta uskoisin sen perustuvan enemmänkin

vuodenaikojen rytmiin kuin elinvuosien laskeamiseen. Kaniineilla on kuitenkin hyvin vahva elämänvietti. Se toteutuu niiden räjähtävässä pakorefleksissä ja tavassa lisääntyä nopeasti.

Teurastettavan eläimen houkuttelemme herkkupalalla kantokoppaan tai syliin riippuen siitä kuinka kesy se on. Eläin siirretään välittömästi pois muiden läheltä, ei kuitenkaan liian kauas, jottei sen olo tuntuisi turvattomalta. Sitten eläin lopetetaan pistoolilla tai pulttipyssyllä päähän ampumalla. Eläin kuolee välittömästi, mutta refleksit saavat sen raajat liikkumaan vielä jonkun aikaa lopettamisen jälkeen. Tiedottomuuden voi helposti tarkistaa kaniinin silmistä; ne eivät liiku kosketettaessa, eikä pupilli laajene eikä sulkeudu, jos eläin on kuollut. Kuoleman toteamisen jälkeen eläimen ruho siirretään tilaan, jossa se voidaan nylkeä ja suolistaa hygieenisesti. Toiminnan aikana surun tunnetta ei ole. On vain työskenneltävä, nopeasti ja tehokkaasti. Veren, eritteiden ja lämpimän lihan haju ja tuntu on sekä alkukantainen että intiimi kokemus. Samaa kokemusta ei saa kaupan muovipakkaukseen pakatusta siististä fileestä. Outoa kyllä, mutta lähelle samaa intiimiä aisti- ja tuntokokemusta olen päässyt vain synnyttäessä lapseni.

Eläimen lopettamisen jälkeen minulle ei ole siinä enää kyse elävästä ja tuntevasta olennot. On kyse energiasta, joka paloitellaan sopiviksi paloiksi pakastimeen. Silloin surun tunne muuttuu, se ei enää ole raskas ja musta, vaan pehmeän hämärä ja tärkeä. Suruhan kertoo siitä, mikä meille on ollut ja on tärkeitä. Toisaalta tutkimuksessa on selvinnyt, että pitkittynyt suru (*complicated grief*) biologisena kokemukseksi voi lisätä alttiutta esimerkiksi sairauksiin (O'Connor, 2020). Surun hyväksyminen osaksi ympäristöä on kuitenkin eri asia kuin surussa vellominen.

Oman kokemukseni mukaan elämän lopettaminen nostaa surun kokemuksen lisäksi pintaan myös syyllisyyden tunteen. Samoin kuin empatian tunne, myös syyllisyyden tunne on sisäsyntyistä ihmiselle. Tämä on mielestäni hyvin tärkeää, koska syyllisyys merkitsee kohdan, jossa täytyy uudelleen arvioida omat eettiset käsitykset.

Eläimen lopettaminen ei ole helppoa henkisesti, eikä sen sitä pidä olla. Surussa tuntuu kuitenkin lohdulliselta, että eläin on ollut minun itseni kasvattama ja tiedän, miten se on elänyt. Lohduttavaa on myös se, että eläimen ja minun välilläni on syntynyt suhde eläimen eläessä. Tiedän myös, että mitään ei mene hukkaan; eläimen energia siirtyy minuun. Syyllisyyden

Kuva 4. Ilveskorpi Sara (2019). Yksityiskohtia teoksista: Vasemmalla *Ihme*, oikealla *Pikkumusta* [Monotypia paperille. 50x70 cm]. Kuvaaja: Sara Ilveskorpi 2021.

tunne perustelea osaltaan, miksi aiemmin kirjoitin arvostamani kaniinien tuottamaa lannoitetta jopa niiden proteiinia enemmän.

Permakulttuurin ajatuksena on holistinen kokonaisuudesta huolehtiminen aiemmin esittämiini eettisiin näkemyksiin (maasta huolehtiminen, ihmisistä huolehtiminen ja reilu jako) perustuvalla kahdellatoista suunnittelumenetelmällä. Permakulttuuri pitää ympäristökriisiä ennen kaikkea eettisenä kriisinä, jossa maaperästä huolehtiminen nähdään ihmisen suurimpana vastuuna. Maaperän kunto on permakulttuurissa paras mittari tulevaisuuden terveelle ja hyvinvoivalle yhteiskunnalle. Kun lähdetään isosta Maa-planeetan kokoisesta yksiköstä kohti pienempää, tarkoittaa maasta huolehtiminen omasta kansallisvaltiosta, kaupungista, omasta kodista ja sen bioregionista huolehtimista (Holmgren, 2015). Permakulttuurissa maasta huolehtiminen viittaa suoraan myös biodiversiteetistä huolehtimiseen. Ihmisistä huolehtiminen on itsestä, suvusta ja yhteisöstä huolehtimista (Holmgren, 2015). Ihmisen tulee kuitenkin tuntea ensin itsensä terveeksi ja olonsa suojatuksi, jotta hän pystyy huolehtimaan muista. Permakulttuuri korostaa hyvinvoinnin immateriaalisuutta. Jatkuva kuluttaminen ei ole sen mukaan hyvinvointiamme lisäävä määre. Kun vähennämme riippuvuuttamme globaalista taloudesta ja korvaamme sen paikallistaloudella, vähennämme samalla myös globaalia epäoikeudenmukaisuutta (Holmgren, 2015). Reilun jaon ajatukseen liittyikin kuluttamisen ja tuotannon rajoittaminen sekä ylituotannon jakaminen yhteiseksi hyväksi (Holmgren, 2015). Luonto on runsaudensarvi, mutta jatkuva kasvu on mahdottomuus. Tämä näkyy esimerkiksi ihmisen ylikulutuksen aiheuttamana luontokatona. Meidän tulisi ymmärtää mikä on tarpeeksi sekä hyväksyä myös niukkuus ja varautua siihen.

Valitettavasti permakulttuurissa ei lopulta kiinnitetä paljonkaan huomiota ihmisen uudelleen suunnitteluun ympäristösuunnittelun lisäksi, vaan ajatellaan eettisen ihmisen muotoutuvan siinä sivussa kuin itsestään. Permakulttuurisessa suunnittelussa voisi mielestäni käyttää enemmän syyllisyyden tunteen tuomia mahdollisuuksia, sen eettisessä kasvatuksessa. Sen sijaan, tällä hetkellä permakulttuurisessa suunnittelussa negatiivisten tunteiden tunteminen koetaan johtavan vain syvemmälle negatiivisiin ajatuksiin (Mcnamara, 2012).

Surun ja syyllisyyden tunteen kokeminen liittyy mielestäni vahvasti myös *tunneherkkyyden*

tavoittamiseen muissa olennoissa, koska meillä on vain rajallisia keinoja keskusteluun ja toistemme ymmärtämiseen. Karen Barad (2003) kirjoittaa kuinka merkitys ei muodostu sanoissa vaan jatkuvassa diskursiivisessa praktiikassa. Diskursiivisuutta ilmenee sekä ihmisillä että eläimillä. Kaniinit viestivät hyvin hienovaraisilla eleillä ja äännähdyksillä. Kaniinien kanssa täytyy viettää aikaa, ennen kuin pääsee lähelle heidän tunneherkkyyttään. Toisaalta, jos kaniinin poikanen tuntee olonsa uhatuksi, se huutaa korvia vihlovalla äänellä. Tästä lauma tunnistaa, että kyseessä on todellinen hätätilanne ja kaikki juoksevat paikalle pelastamaan hätään joutunutta. Muutoin kaniinit käyttävät hyvin matalia ja pehmeitä, melkein ihmiskorvalle kuuluttomia murahduksia. Näiden äännähdysten lisäksi he viestivät tunnetiloistaan ruumiillisilla eleillä. Kiintymystä osoitetaan nuolemalla toisen päätä ja huomiota haetaan pehmeällä puskemisella. Korvat luimussa kyhjäyttävä kaniini haluaa olla rauhassa, kun taas kierähtämällä maahan heittäytyvä eläin etsii itselleen seuraa nauttimaan auringosta. Kaniinit eivät ole äännetömiä eläimiä, vaikka emme ymmärrä toistemme kieltä. Ne osaava itse puhua puolestaan, jos saavat siihen mahdollisuuden.

Permakulttuuri on oikeastaan energian keräämisen ja varastoinnin kestävyteen tähtäävä menetelmä. Sen mukaan elämme nyt postmodernin kulttuurin kaaostilaa, jonka jälkeen siirrymme matalan energian kestävään kulttuuriin (Holmgren, 2015). Energia on voima kaiken elämän alkuna. Kapitalistisen kulttuurin taloudellisten systeemien takaa sitä on kuitenkin vaikea havaita. Permakulttuurissa seuraavan vuoden satoa varten kerätty siemen, hulevedet kastelulampeen keräävä järjestelmä tai lämpimään etelärinteeseen perustettu kasvima voidaan nähdä tapoina kerätä ja varastoida energiaa. Hyvä suunnittelu, paikallisten resurssien käyttäminen ja maaperään varastoituneen energian ottaminen käyttöön maaperää parantamalla ovat puolestaan esimerkkejä energian säästämisestä.

Nytorpin tilan bioregionaalin alueen energiakierron voi esittää seuraavasti:

Niittykasvit ja rehukasvit käyttävät auringon säteilyenergiaa syntetisoidakseen fotosynteesillä ilmakehän hiilidioksidista sekä maaperän vedestä ja ravinteista hiilihydraatteja, ja sivutuotteena syntyy happea.

Kaniinit syövät niittykasvit ja rehun sekä varastoivat niiden tuottaman energian. Tämän energian ne käyttävät elämiseen ja lisääntymiseen. Ruohon niittää kaniineille ihminen, joka on saanut oman energiansa syömällä kaniinien lihaa ja niiden tuottamalla lannoitteella maassa kasvatettuja vihanneksia.

Ihminen käyttää kaniinien ulosteeseen tiivistyneen energian maan lannoittamiseen ja humuksen parantamiseen. Maassa hän kasvattaa vihanneksia itselleen ja rehua kaniineille.

Ihmisen ulosteeseen sitoutunut energia siirtyy kompostorin kautta jalostettuna maahan viljelykasvien lannoitteeksi ja parantamaan humustilannetta.

Jossakin vaiheessa ihminen kuolee, ja hänenkin sisältämänsä energia siirtyy maahan energiakiertoon.

Kuolema vaikuttaa lopulta kaikkiin eläviin ja elottomiin systeemeihin ja yhdistää niitä. Antti Salminen ja Terve Vadén (2018) kutsuvat ihmistä ”kuolevaksi elämäksi” (p. 13). Kuolemasta voidaan puhua tunteiden tason lisäksi myös energian tasolla. Kuolema on permakulttuurin mukaan energian hajontaa, entropiaa. Entropia on alun perin fysikaalinen suure, joka ilmaisee epäjärjestyksen määrän systeemissä. Entropian käsitettä käytetään termodynamiikassa ja tilastollisessa mekaniikassa. Entropia on osa energialakeja, joiden ymmärtäminen on ollut keskeinen osa permakulttuurin kehitystä (Holmgren, 2015).

Yksinkertaisimmillaan energia on ruokaa, jota keräämme ympäristöstämme eri keinoin. Ihminen on toisenvarainen olio, kuten muutkin nisäkkäät. Emme pysty itse tuottamaan energiaa, jota tarvitsemme elämiseemme. Olemme täysin riippuvaisia aurinkoenergiasta, jonka kasvit vangitsevat käyttöömmee. Voimme kerätä ja muuttaa käyttöömmee vain rajallisen määrään energiaa, josta siitäkin osa menetetään takaisin ympäristöön. Meidän on opittava käyttämään energiaa kestävästi, eikä tämä tapahdu niillä opeilla ja käsitteillä, jotka olemme markkinataloudessa omaksuneet.

LOPUKSI

Olen avannut näkemystä kaniineihin paitsi yksilöinä, myös ihmisen hyväksikäyttämänä

tuotantoeläiminä. Huomaan, että oma kiintymykseni kaniineihini on kirjoittamisen myötä voimistunut entisestään. Vuonna 2019 vedostetut monotypiat olivat maalaushetkellä kaniinien eleistä nopeasti totutettuja kuvauksia, joissa yritin päästä lähemmäs eläimen liikekieltä. Nyt nämä kuvat vahvistavat vastuutani eläimistä ja sidostani niihin ja herättävät muistoja yksilöistä. Artikkelini eroaa muista kaniineista kirjoitetuista tutkimusartikkeleista siinä, että se purkaa eläinyksilöiden arkista *elämää* sikäli kuin ihminen toislaisena voi niin tehdä. Tutkimus myös taustoittaa ihmisen, kaniinien ja bioregionaalin alueen merkityksellisiä vuorovaikutussuhteita.

Tämä artikkeli on tutkimukseni artikkeli sarjan ensimmäinen ja tavoitteeni on ollut tuoda esiin ja analysoida eettistä haastetta, jonka eteen yksilö joutuu tavoitellessaan agroekologista elämäntapaa, jossa eläimet ovat tärkeässä roolissa. Suurin näistä haasteista on epäilemättä kysymys toisen elämän lopettamisesta. En yritä perustella, miksi lihaa pitäisi syödä, enkä patistaa tappamaan. Yritän tuoda esiin, millaisia eettisiä ristiriitoja ekologiseen jälleenrakennukseen voi liittyä. Länsimaiseen kulttuuriin kuuluu näennäinen elämän pyhittäminen. Ihmiset ovat kuitenkin tiedostamattaan mukana eettisesti kyseenalaisessa toiminnassa tai tämä tieto vaiennetaan aktiivisesti, jotta arvo maailman ja eettisyyden hankalimpia ristiriitoja ei jouduta kohtaamaan ja ratkaisemaan. Elisa Aaltola (2021) kutsuu tätä ”lihaparadoksiksi” (p. 310). Omavaraistalouteen suuntavassa elämäntavassa elämän lopettamisen kysymys on kuitenkin jatkuvasti esillä, toisin kuin ”tuotemaailmassa” (Värri, 2018, p. 45), jossa meillä ei ole käsitystä materiaalien, tekniikoiden tai käytettävän energian alkuperästä. Tuotemaailmassa meidän on vaikea käsittää, kuinka monta elämää tavarain tai palvelun valmistaminen on lopulta sammuttanut.

Kaupan lihatiskin äärellä jotkut meistä jättävät ostoksena tekemättä ja suuntaavat hedelmä- ja vihannesosastolle. Puutarhurina viljelytuotannon näkökulmasta voin kuitenkin kertoa, että vihannesten kasvattaminen ja saattaminen kauppohenkilöille vaatii sekin lukuisten elämien lopettamista. Kasvit tarvitsevat lannoitteita, jotka ovat joko eloperäisiä tai keinolannoitteita. Eloperäiset lannoitteet saadaan pääosin tuotantoeläimiä kasvattavilta tiloilta. Keinolannoitteet taas ovat kemiallisia yhdisteitä, jotka vaativat fossiilisten polttoainesten käyttöä valmistuksessa. Keinolannoitteet ovat helposti liukenevina ja liiallisesti tai väärin käytettynä vaarallisia maaperä- ja vesieliöille.

Ilveskorpi Sara (2019). Yksityiskohtia teoksista: Vasemmalla *Rusakko*, oikealla ylhäällä *Puuppa ja pikku*, oikealla alhaalla *Rusakko ja pikku* [Monotypia paperille. 50x70 cm]. Kuvaaja: Sara Ilveskorpi 2021

Viljelykasvien tuotanto vaatii rikkakasvien ja tuholaisten torjuntaa. Tämä koskee sekä luomutuotantoa että tavanomaista viljelyä. Keinolannoitteiden ja torjunta-aineiden valmistus ei ole riskitöntä toimintaa. Lannoitetehtaita on räjähtänyt Suomessakin, Oulun Typpi Oy:n tehdas räjähti 9.1.1963 ja Beirutin satamaan varastoitu valtava ammoniumnitraattilasti 4.8.2020. Vuonna 1984 Bhopalissa Intiassa kuoli 3000 ihmistä monikansallisen Union Carbide torjunta-ainetehtaan myrkkyyvuodossa. Lannoitteet ja torjunta-aineet ovat aiheuttaneet ekologisia katastrofeja Euroopassa mm. Espanjassa, mistä Suomeenkin tuodaan paljon vihanneksia ja hedelmiä. Ympäristökatastrofiin ja ihmishenkien menetysten lisäksi lannoitteiden ja torjunta-aineiden tuotanto aiheuttaa sosiaalista eriarvoisuutta, mikä näkyy etenkin kehitysmaissa. YK:n alaisessa maataloustutkimusta ja -teknologiaa tutkivassa selvityksessä todetaan, että keinolannoitteiden ostaminen ja riippuvuus niistä aiheuttaa köyhyyttä (McIntyre et al., 2009). Torjunta-aineiden käyttö aiheuttaa puolestaan vakavia terveysongelmia.

Jokainen askel, jonka ihmisinä otamme, lopettaa jonkin olennon elämän. Tuo olento voi olla mikroskooppisen pieni, mutta silti elintärkeä ekosysteemille. Olemme lajina kykeneviä hellyyteen, ja eettiset jännitteet perustuvat tähän kokemukseen. Sen mitä teemme ja miten toimimme, teemme eläiminä, mutta *perustelemme* ihmisinä (Aaltola, 2021; Challenger, 2021; Kallio-Tavin, 2020). Tämä ymmärrys tuottaa moraalisen dilemman, jota on helppo paeta tuotemaailmaan, jottei sitä tarvitsisi kohdata.

Eläimet haastavat ihmisen ajattelutapaa luomalla oman elämän tarkoituksensa (Salminen & Vadén, 2018), joka näyttäytyy edellä esittämäni mukaisesti esimerkiksi tunneherkkyytenä ja älykkyytenä. Tämä on ihmisen eettiselle jännitteelle liikaa, ja osittain tähän oman näkemykseni mukaan perustuvat dualistinen kahtiajako ja käsityksemme ihmisyyden erityyvyydestä. Melanie Challenger (2021) kirjoittaa, että nykykulttuurissa ajattelemme vain meillä ihmisillä olevan sielun. Tämän vuoksi muiden eläinten ruumiit eivät merkitse meille. Omavaraistuminen haastaa tämän näkemyksen avaamalla eettiset kysymykset kokemusmaailmassa tuotemaailman sijaan.

Permakulttuurissa yhteisöksi voidaan käsitellä esimerkiksi tietyn bioregionaalin, vaikkapa Nytorpin tilan, toisiinsa vuorovaikutuksessa oleva ekologia. Nytorpin tilan paikkasidonnaisen kulttuurin kontekstissa *muihin* sisältyvät

aina myös ei-inhimilliset toimijat. Jatkossa tarkoitukseni on tutkia erilaisissa bioregioneissa tapahtuvaa syväekologisiin periaatteisiin perustuvaa taiteellista toimintaa.

Itselleni taiteellisen työn tekijänä ei ole merkityksellistä, mitä taide lopulta on. Merkityksellisiä minulle ovat taiteellinen ajattelu ja sen mahdollisuudet. Taiteellisen ajattelun näkökulmasta permakulttuuri voisi hyötyä esimerkiksi taiteen ennakkoluulottomuudesta ja inklusiivisesta luonteesta. Taiteellisen ajattelun, taiteellisen työn ja taidekasvatuksen kokisin hyötyvän erityisesti permakulttuurin tavasta tarjota aktiivisella ja rakentavalla toiminnalla vaihtoehto kapitalistiselle elämäntavalle. Tulen tutkimukseni jatkossa hahmottelemaan lisää akroekologisesta orientaatiosta taiteelliselle työlle ja taidekasvatukselle sekä ankkuroimaan käsitteitä ja menetelmiä kulttuurisbiologisiin käytäntöihin.

Kestävä kehitys on jatkuva ja muuttuva prosessi. Emme voi varmasti sanoa, mikä tulevaisuuden kannalta on kestäväää ja mikä ei. Artikkelini tarkoitus on näkökulman laajentaminen toisenlaiseen todellisuuteen, jonka näen yhtenä mahdollisena ekososiaalisena tulevaisuutena. Väitän, että kestäväyyteen perustuvat eettiset valinnat ovat erilaisia kuin moraalin kannalta tehtävät eettiset valinnat. Ennen kuin pääsemme arvioimaan syvällisesti eettisiä valintoja, täytyy yksilön pystyä erottamaan erilaiset kestävään kehitykseen liittyvät haasteet.

Omavaraistumista voi tapahtua eri tasoilla ja taide voi toimia sen yhtenä tasona. Nykytilanteessa omavaraistuminen on tietoista irtiottoa ja poisoppimista fossiilikapitalismista (Salminen & Vadén, 2018). Näen permakulttuurin tässä toiminnassa palauttavana ja kestäväänä. Omavaraistuminen tuottaa kokemukseni mukaan resilienssiä ja tervettä toivoa ja se voi toimia porttina uudenslaisiin arvoihin.

LÄHTEET

- Aaltola, E. (2012). Animal suffering: The practice. In E. Aaltola (Ed.), *Animal suffering: Philosophy and culture. The Palgrave Macmillan Animal Ethics Series* (pp. 5-48). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9781137271822_2
- Aaltola, E. (2021). Ristiriitaisia eläinasenteita - lihaparadoksi ja sekasyöjän akrasia. In E. Aaltola & B. Wahlberg (Eds.), *Me & muut*

- eläimet. *Uusi maailmanjärjestys* (pp. 309-334). Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.
- Abram, D. (2010). *Becoming animal. An earthly cosmology*. Random House USA Inc.
- Adsett, P. (1999). *The waterhole* [Unpublished master's thesis]. Northern Territory University School of Fine Arts, Australia
- Animal Research Info (March 23, 2015). Rabbit. Retrieved September 6, 2021 from <https://www.animalresearch.info/en/designing-research/research-animals/rabbit/>
- Anneberg, I. & Vaarst, M. (2018). Farm animals in a welfare state. Commercial pigs in Denmark. In H. A. Swanson, M. E., Lien, & G. B. Ween (Eds.), *Domestication gone wild. Politics and practices of multispecies relations* (pp. 141-158). Duke University Press.
- Asu Schroer, S. (2018). Breeding with birds of prey. Intimate encounters. In H. A. Swanson, M. E., Lien, & G. B. Ween (Eds.), *Domestication gone wild. Politics and practices of multispecies relations* (pp. 33-49). Duke University Press.
- Barad, K. (2003). Posthumanist performativity: Toward an understanding of how matter comes to matter. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 28(3), 801-831.
- Bayly, I. A. E. (1999). Review of how indigenous people managed for water in desert regions of Australia. *Journal of the Royal Society of Western Australia*, 82, 17-25.
- Biggs, M. & Karlsson, H. (Eds.) (2011). *The Routledge companion to research in the arts*. Routledge.
- Biotalous (n.d.). Biotalous lyhyesti. Retrieved August 7, 2021 from <https://www.biotalous.fi/suomi-kehittaa/biotalous-lyhyesti>
- Cantell, H., Aarnio-Linnavuori, E., & Tani, S. (2020). *Ympäristökasvatus. Kestävän tulevaisuuden käsikirja*. PS-kustannus.
- Chakroun, L. (2019). *Cultivating concrete utopia: Understanding how Japan's permaculture experiments are shaping a political vision of sustainable living*. Asian Conference for Sustainability, Energy and the Environment (ACSEE).
- Challenger, M. (2021). *How to be animal. A new history of what it means to be human*. Penguin Books.
- Cheeke, P. R. & Lukefar, S. D. (1991). Rabbit project development strategies in subsistence farming systems. *World Animal Review* 68(3). Retrieved from <https://www.fao.org/3/u4900t/u4900T0m.htm#TopOfPage>
- Cullere, M. & Dalle Zotte, A. (2018). Rabbit meat production and consumption: State of knowledge and future perspectives. *Meat Science*, 143, September 2018, 137-146. <https://doi.org/10.1016/j.meatsci.2018.04.029>
- de Tombeur, F., Sohy, V., Chenu, C., Colinet, G., & Cornelis, J-T. (2018). Effects of permaculture practices on soil physicochemical properties and organic matter distribution in aggregates: A case study of the Bec-Hellouin Farm (France). *Front. Environ. Sci.*, 6(116). <https://doi.org/10.3389/fenvs.2018.00116>
- DelibesMateos, M., Delibes, M., Ferreras, P., & Villafuerte, R. (2008). Key role of European rabbits in the conservation of the Western Mediterranean basin hotspot. *Conservation Biology*, 22(5). <https://doi.org/10.1111/j.1523-1739.2008.00993.x>
- Eirtola, P. & Viljamaa, K. (2018). *Selvitys kaninlihan kiinnostavuudesta* [Unpublished master's thesis]. Seinäjoen Ammattikorkeakoulu.
- Eläinten hyvinvointikeskus (n.d.). Sika tuotantoeläimenä. Retrieved September 15, 2021 from <https://www.elaintieto.fi/sika/sika-tuotantoelaimena/>
- Fiebrig, I., Zikeli, S., Bach, S., Gruber, S. (2020). Perspectives on permaculture for commercial farming: aspirations and realities. *Organic Agriculture*, 10, 379–394. <https://doi.org/10.1007/s13165-020-00281-8>
- Green, A. (2015). Permaculture. In K. Albala (Ed.), *The SAGE encyclopedia of food issues, Volume 1* (pp. 1128-1130). SAGE Publications.
- Hakala, O. (2020). Objektin jälkeinen aika eläintäiteessä. In E. Aaltola & B. Wahlberg (Ed.), *Me & muut eläimet. Uusi maailmanjärjestys* (pp. 165-186). Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.
- Haraway, D. (2007). *When species meet*. University of Minnesota Press.
- Hatch, M. (2013). *The maker movement manifesto: Rules for innovation in the new world of crafters, hackers, and tinkerers*. McGraw-Hill Professional.
- Holmgren, D. (2015). *Permaculture: Principles and pathways beyond sustainability*. Melliodora Publishing.

- Ilveskorpi, S. (2020). *Minä olen luonto - Syväekologia ja permakulttuuri taiteen kohtaamispintana paikan vuorovaikutussuhteissa* [Unpublished master's thesis]. Aalto University
- Innovative Research (2021). Innovative research. Retrieved September 5, 2021 from <https://www.innov-research.com/>
- Jylhänkangas, L. (2013). *Kiistoja kuolemista: Tutkimus suomalaisesta eutanasiakeskustelusta* [Doctoral dissertation]. University of Helsinki
- Jääskeläinen, E. (2003) (Ed.). *Perinnebiotooppien hoidon ohjevihkoset-sarja 2003*. Maa- ja metsätalousministeriö, SYKE.
- Kallio-Tavin, M. (2020). Art Education Beyond Anthropocentrism: The Question of Nonhuman Animals in Contemporary Art and Its Education. *Studies in Art Education*, 61(4), 298-311. <https://doi.org/10.1080/00393541.2020.1820832>
- Kontula, T. ja Raunio, A. (Ed.) (2018). *Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja. Osa 1 – Tulokset ja arvioinnin perusteet*. Suomen ympäristökeskus ja Ympäristöministeriö.
- Leikas, P. (Ed.) (2010). *Kanit Helsingissä ja kanivahinkojen torjunta*. Helsingin kaupungin rakennusvirasto.
- Lemmikkikanitutkimus (2021). Lemmikkikanitutkimus. Retrieved September 8, 2021 from <https://www.kanitutkimus.com/>
- Lowenhaupt Tsing, A. (2018). Nine provocations for the study of domestication. In H. A. Swanson, M. E., Lien & G. B. Ween (Eds.), *Domestication gone wild. Politics and practices of multispecies relations* (pp. 231-251). Duke University Press.
- Lummaa, K. & Rojola, L. (Eds.) (2020). *Posthumanismi*. Eetos-julkaisu.
- Macnamara, L. (2012). *People & permaculture: Caring and designing for ourselves, each other and the planet*. Permanent Publications.
- Magnus, E. (2005). Behaviour of the pet rabbit: What is normal and why do problems develop? *In Practice*, 27, 531-535. <https://doi.org/10.1136/inpract.27.10.531>
- McIntyre, B. D., Herren, H. R., Wakhungu, J. & Watson, R. T. (Eds.) (2009). *Agriculture at crossroads. Global report international assessment of agricultural knowledge, science and technology for development*. IAASTD.
- Merleau-Ponty, M. (1995). *Phenomenology of perception*. Routledge. (Original work published 1962).
- Mollison, B. (1997). *Introduction to Permaculture* (Revised edition). Ten Speed Pr.
- Morel, K., Léger, F., & Sass Ferguson, R. (2018). Permaculture. In B. Fath (Ed.). *Encyclopedia of Ecology, Volume 4* (pp. 559-567). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-409548-9.10598-6>
- Mäkelä, M. & Routarinne, S. (2006). *The Art of research. Research practices in art and design*. University of Art and Design Helsinki.
- Mäkelä, M. & O'Riley, T. (2012). *The Art of Research II. Process, Results and Contribution*. Aalto ARTS Books.
- Naess, A. (1989). *Ecology, community and lifestyle*. Cambridge University Press.
- Nichols, E., Spector, S., Louzada, J., Larsen, T., Amezcua, S. & Favila, M. E., (2008). Ecological functions and ecosystem services provided by Scarabaeinae dung beetles. *Biological conservation*, 141(6), 1461-1474.
- Nevalainen, T. (2019). *Tuotantokanien hyvinvointi* [Licentiate dissertation]. University of Helsinki
- Niemelä, J. (2008). *Talonpoika toimessaan – Suomen maatalouden historia*. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Noske, B. (1997). *Beyond boundaries*. Black Rose Books.
- O'Connor, M. F. (2020). Grief: A brief history of research on how body, mind, and brain adapt. *Psychosomatic Medicine*, 81(8), 731-738.
- Rinne, J., Kajander, & A., Haanpää, R. (2020). *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*. Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry. <https://doi.org/10.31885/9789526850962>
- Rioja-Lang, F., Bacon, H., Connor, M., & Dwyer, C. M. (2019). Rabbit welfare: Determining priority welfare issues for pet rabbits using a modified Delphi method. *Veterinary Record Open*, 6:e000363. <https://doi.org/10.1136/vetreco-2019-000363>
- Saari, M. H. (2021). Näkymättömistä näkyviksi. Eläimet tulevaisuuden koulujärjestelmässä. In E. Aaltola & B. Wahlberg (Ed.), *Me & muut eläimet*.

- Uusi maailmanjärjestys* (pp. 121-138). Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.
- Salminen, A. & Vadén, T. (2013). *Energia ja kokemus. Naftologinen essee. Niin & näin -kirjat*.
- Salminen, A. & Vadén, T. (2018). *Elo ja anergia. Niin & näin -kirjat*.
- Sass Ferguson, R. & Taylor Lovell, S. (2013). Permaculture for agroecology: design, movement, practice, and worldview. *Agronomy for Sustainable Development*, 34, 251-274. <https://doi.org/10.1007/s13593-013-0181-6>
- Sokala, H. (2021). Ruoka puuttuu valtion varmuusvarastoista – viranomaiset olettavat kansalaisten hankkivan itse elintarvikkeita häiriötilanteita varten. Yle. Retrieved from <https://yle.fi/uutiset/3-11822490>
- Suominen, A., Kallio-Tavin, M. & Hernandez-Hernandez, F. (2017). Arts-based research traditions and orientations in Europe: Perspectives from Finland and Spain. In P. Leavy (Eds.), *Handbook of Arts-Based Research* (pp. 101-120). Routledge.
- Swanson, H. A., Lien, M. E. & Ween, G. B. (Eds.) (2018). *Domestication gone wild. Politics and Practices of Multispecies Relations*. Duke University Press.
- Ticento Clough, P. & Halley, J. (Eds.) (2008). *The affective turn: Theorizing the social*. Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822389606>
- Turner, P. (2013). Rodent and rabbit welfare in the research environment. In K. Bayne & P. V. Turner (Eds.), *Laboratory animal welfare* (pp. 171-196). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-385103-1.00012-9>
- U.S. Department of Health and Human Services. (n.d.). Rabbits. Retrieved September 6, 2021 from <https://ori.hhs.gov/education/products/ncstate/rabbit.htm>
- Vadén, T. (2006). *Karhun nimi. Kuusi luentoa luonnosta. Niin & näin -kirjat*.
- Vadén, T. (2016). Modernin yksilön harhat ja ympäristötaidekasvatus. In A. Suominen (Ed.), *Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella avauksia, suuntia, mahdollisuuksia* (pp. 134-142). Aalto ARTS Books.
- Varto, J. (2017). *Taiteellinen tutkimus. Mitä se on? Kuka sitä tekee? Miksi?* Aalto ARTS Books.
- Vieraslajit.fi. (2017). Kani. Retrieved September 6, 2021 from <https://vieraslajit.fi/lajit/MX.50114>
- Värri, V-M. (2018). *Kasvatus ekokriisin aikakaudella*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.